

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ

УДК 343.43

А. В. Андрушко
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права і процесу
Ужгородського національного університету

ЗАХОПЛЕННЯ ЗАРУЧНИКІВ: ДЕТЕРМІНАНТИ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЗАПОБІГАННЯ

Стаття 147 Кримінального кодексу України (далі – КК України) передбачає відповідальність за захоплення заручників. Вказане діяння у правозастосовній практиці трапляється досить рідко. Так, за 2013 рік органами прокуратури обліковано 4 випадки захоплення або тримання особи як заручника, у 2014 зареєстровано 41, у 2015 – 17, у 2016 – 7, у 2017 – 3, за дев'ять місяців 2018 року – 7 таких злочинів. Доцільно навести також статистичні дані, які стосуються спеціальних видів захоплення заручників (ст. ст. 349, 349-1 КК України). Хоча за задумом законодавця основним безпосереднім об'єктом діянь, передбачених ст. ст. 349, 349-1 КК України, не є особиста свобода людини, об'єктивна сторона цих злочинів аналогічна захопленню заручників, відповідальність за яке встановлена у ст. 147 КК. Отже, за 2013 рік органами прокуратури обліковано 1 випадок захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника (ст. 349 КК України), у 2014 – зареєстровано 59, у 2015 – 1, у 2016 – 3, у 2017 році – 2, за дев'ять місяців 2018 року – 0 таких злочинів. Що ж стосується захоплення журналіста як заручника (ст. 349-1 КК України), то жодного відповідного діяння за період від 14 травня 2015 р., коли КК України був доповнений ст. 349-1, органами прокуратури не обліковано [1].

Якщо проблеми кримінальної відповідальності за захоплення заручників у працях вітчизняних науковців розглядалися неодноразово, то дослідженню кримінологічних аспектів вказаного діяння приділялося значно менше уваги. У публікаціях відомих українських кримінологів В.В. Голіни та В.С. Батиргареевої [2], О.В. Лисодеда [3] питання, пов'язані з детермінацією та запобіганням захоплення заручників, аналізувалися у загальному контексті злочинів проти волі, честі та гідності особи; безпосередньо захопленню заручників у них приділено небагато місця. До того ж вказані публікації побачили світ понад десять років тому. Тому мета пропонованої статті – на підставі аналізу доступної емпіричної бази

(матеріалів 24 кримінальних проваджень) та спеціальної літератури з'ясувати основні детермінанти захоплення заручників та запропонувати перспективні напрями запобігання таким діянням.

Здійснений нами аналіз матеріалів кримінальних проваджень та спеціальної літератури дозволяє визначити основні детермінанти розглядуваних злочинів. Їх, на наш погляд, можна класифікувати на соціально-економічні, суспільно-політичні, морально-психологічні, медичні, правові та організаційно-управлінські.

До соціально-економічних детермінант захоплення заручників відносимо перманентну економічну кризу в Україні та пов'язані з нею безробіття і бідність, інфляцію, відсутність належних умов для достойних заробітків тощо. Суспільно-політичними детермінантами розглядуваних злочинів є триваюча агресія Російської Федерації проти України, прояви сепаратизму, відчуження влади від народу тощо. До морально-психологічних детермінант необхідно віднести деформацію суспільної моралі та девальвацію загальнолюдських цінностей, прагнення до збагачення будь-якою ціною, культ грошей у суспільстві, зневажливе ставлення до прав і свобод інших осіб. Медичними детермінантами аналізованих злочинів є зростання кількості осіб із психічними розладами, алкоголізм та наркоманія. Правовими детермінантами розглядуваних злочинів є недоліки кримінального законодавства, що встановлює відповідальність за захоплення заручників, а також непоодинокі помилки при кваліфікації цього злочину на практиці. До організаційно-управлінських детермінант слід віднести переважаність судів та системи правоохоронних органів, низький рівень професіоналізму частини правоохоронців та суддів, недостатній рівень розкриття розглядуваних злочинів тощо.

Проаналізуємо окреслені детермінанти детальніше.

Вчинення більшості розглядуваних злочинів детермінується не стільки безробіттям та пов'язаною з нею бідністю (хоча й ці фактори в окремих

проаналізованих провадженнях мали важливе значення), скільки більш високим ступенем прибутковості злочинної діяльності порівняно з рівнем прибутковості законної діяльності. Не маючи можливості достатньо заробляти (насамперед через низьку оплату праці в Україні) чи не бажаючи наполегливо для цього працювати, молоді люди намагаються шукати засоби для існування, виходячи з тих уявлень та умінь, які вони мають. Не зупиняються такі особи й перед кримінально караними способами збагачення. Вивчення доступної емпіричної бази засвідчило, що найпоширенішою метою захоплення заручників є мета незаконного збагачення шляхом вимагання викупу від третіх осіб як умови звільнення заручника (64,2%); при цьому сума коштів, яку злочинці прагнули отримати в результаті вчинення цього посягання, варіювала від 10 тисяч до 2 мільйонів доларів США. Звертає на себе увагу й той факт, що окремі із винних осіб на момент вчинення даного злочину були людьми явно не бідними – обіймали посади директорів невеликих приватних підприємств чи їх заступників [4, с. 215]. Вказаних осіб, таким чином, на вчинення злочину штовхнула не матеріальна скрута, а бажання суттєво збагатитися у злочинний спосіб. Має рацію Б.М. Головкін, який зазначає, що свідомість людей, котрі мають стабільні легальні джерела доходів, не менше підвладна спокусі збагачення, примноження багатства, ніж свідомість звичайних люмпенів та декласованих елементів [5, с. 249]. Відзначимо також порівняну поширеність ситуації, за якої на вчинення аналізованого злочину зважувались особи, котрі заборгували значні суми коштів і не мали можливості їх повернути [див. наприклад: 6; 7; 8; 9]. Захоплення заручника й подальше вимагання чималого викупу у родичів затриманого або інших осіб, на їх переконання, було найбільш прийнятним шляхом вирішення матеріальних труднощів. Так, наприклад, підприємець, що торгував на ринку кавою та чаєм, через фінансові труднощі не зміг повернути борги за сплату придбаного ним товару, а тому вирішив у співучасті з братом захопити та тримати як заручника знайому жінку, що працювала на посаді головного бухгалтера одного з київських підприємств, з метою спонукати керівництво цього підприємства передати їм кошти у сумі 10 тисяч доларів США як умову звільнення заручниці [6].

Як було зазначено вище, з початком збройного конфлікту на сході України кількість зареєстрованих випадків захоплення заручників збільшилась. Серйозною проблемою є невизначений офіційний статус осіб, що незаконно утримуються

на території самопроголошених «ДНР» і «ЛНР», яких представники державної влади та журналісти називають то заручниками¹, то військовополоненими. На думку деяких експертів, складність проблеми полягає в тому, що формально Україна не перебуває у стані війни, а проводить операцію об'єднаних сил (з 14 квітня 2014 р. до 30 квітня 2018 р. – антитерористична операція), а тому офіційно не має військовополонених, є заручники терористів [10]. Такий висновок, як видається, суперечить Женевській конвенції про поводження з військовополоненими 1949 р., у статті 2 якої зазначено, що ця конвенція застосовується в усіх випадках оголошеної війни чи будь-якого іншого збройного конфлікту, що може виникнути між двома чи більше Високими Договірними Сторонами, навіть якщо стан війни не визнаний однією з них; конвенція застосовується також в усіх випадках часткової або повної окупації території Високої Договірної Сторони, навіть якщо цій окупації не чиниться жодний збройний опір [11]. Таким чином, положення вказаної конвенції поширюються на будь-які збройні конфлікти, навіть якщо стан війни не оголошено. Як відомо, те, що Україна визнає себе стороною міжнародного збройного конфлікту, нині закріплено у низці нормативно-правових актів. В Законі України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» від 18 січня 2018 р. Російська Федерація чітко визнана агресором [12].

На справедливе переконання вітчизняних правозахисників, особи, що незаконно утримуються на території самопроголошених «ДНР» і «ЛНР», мають бути офіційно визнані військовополоненими. Наявність у вказаних осіб гуманітарного статусу військовополонених дозволила б покращити їх правове становище та захищати їх у відповідності до положень міжнародних конвенцій (насамперед Женевської конвенції про поводження з військовополоненими 1949 року) [10; 13]. Визнання Російської Федерації відповідальною за дотримання норм Женевських Конвенцій дозволить колишнім військовополоненим, права яких було порушено, звертатися до судів з позовами проти Росії та отримати компенсацію за завдану шкоду [13]. Нині ж полонені бойовиками українські військові мають невизначений статус, не мають упевненості в тому, що держава їх захистить, а їхні родичі, як відомо, нерідко змушені самостійно шукати контактів з бойовиками, щоб визволити своїх рідних.

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень засвідчує, що кожне третє захоплення заручни-

¹ Звертає на себе увагу той факт, що чисельність утримуваних бойовиками українських полонених явно не відповідає кількості облікованих органами прокуратури випадків захоплення заручників. Відзначимо також, що у Єдиному державному реєстрі судових рішень немає жодного вироку, ухваленого по ст. 147 КК України, що стосувався б учасників «ДНР» і «ЛНР».

ків вчиняється з використанням незаконно придбаної вогнепальної зброї. У цьому контексті відзначимо, що у зв'язку із триваючим збройним конфліктом на сході України проблема незаконного обігу вогнепальної зброї суттєво загострилася. Протягом останніх років із зони бойових дій на мирну територію України незаконно завезено тисячі одиниць зброї. Оцінити кількість вогнепальної зброї, що знаходиться на руках в населення України, нині доволі складно. Так, за даними Національної поліції, зараз на руках в українців близько одного мільйона одиниць зареєстрованої зброї [14]. Що ж стосується зброї нелегальної, то її чисельність експертами оцінюється по-різному. Приміром, за інформацією МВС України, в державі на сьогодні не більше 300 тисяч одиниць незареєстрованої зброї [15], тоді як за даними генпрокурора Юрія Луценка, в незаконному обігу в Україні знаходиться понад три мільйони одиниць нарізної вогнепальної зброї [16], а за оцінками глави наглядової ради Української асоціації власників зброї Георгія Учайкіна, загалом на руках українців може знаходитись до п'яти мільйонів одиниць незареєстрованої легкої вогнепальної зброї [15]. Відзначимо, що за 2017 рік поліція задокументувала майже вісім тисяч фактів незаконного поводження зі зброєю і вилучила дві з половиною тисячі одиниць вогнепальної зброї, 240 тисяч набоїв, понад дві тисячі гранат та 72 вибухових пристроїв [17]. З початку війни на Донбасі кількість вироків суду за статтею 263 КК України, яка передбачає відповідальність за незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами, зросла майже на 13% (і це не враховуючи Криму, Донецької та Луганської областей, де багато судів перестали працювати) [15]. У зв'язку з викладеним, погоджувемось з професором В.І. Шакуном, який підкреслює, що «перенасичення зброєю та близькість невідконтрольних Україні територій зумовлюють високий рівень загрози терористичних актів, проявів бандитизму, поширення протиправної поведінки навіть у регіонах, значно віддалених від тимчасово окупованих територій» [18, с. 11].

О.О. Володіна стверджує, що мотив захоплення заручників – як правило, політичний або екстремістський [19, с. 138]. Водночас такий висновок не підтверджується емпіричними даними – аналіз доступних матеріалів кримінальних проваджень засвідчує, що відповідний мотив трапляється вкрай рідко. Так, наприклад, Шевченківський районний суд м. Києва у 2017 році засудив пенсіонера, який мав умисел на захоплення та тримання як заручника дружини секретаря РНБО України (однак помилився і захопив іншу жінку) з метою спонукання останнього до вибачення перед жителями Донбасу за прийняття ним рішень, які начеб-

то призвели до початку бойових дій на сході України, що було умовою звільнення заручниці [20].

У механізмі детермінації розглядуваних злочинів, поза сумнівом, важливу роль відіграють морально-психологічні детермінанти. Частина населення країни втратила суспільно корисні орієнтири та прагне передовсім матеріального збагачення. Нестримна жадоба до грошей, одержання їх навіть шляхом протиправної поведінки, є звичним явищем сьогодення. Все це відбувається на фоні девальвації загальнолюдських цінностей, падіння моралі, прогресуючої бездуховності, зростання рівня агресії у суспільстві, пропагування насильства та жорстокості, поширення різноманітних соціальних патологій.

Деградація суспільства та його моральне зuboжіння прямо пов'язані із збільшенням кількості осіб, що страждають на алкогольну залежність та залежність від наркотиків. Відзначимо, що за рівнем споживання алкоголю Україна посідає одне з перших місць у світі – на алкогольні розлади страждає близько 7% населення України працездатного віку; при цьому чисельність таких осіб щороку залишається стабільною, не зазнаючи зменшення, тоді як частка дітей та молоді серед них поступово зростає [21, с. 36]. За оціночними даними, в Україні 346 тисяч осіб вживають ін'єкційні наркотики, а з урахуванням поширення нових форм наркотичних речовин кількість наркозалежних осіб набагато більша [22]. На думку деяких експертів, реальна кількість наркоманів може бути вищою вдсятеро [23]. Таким чином, є всі підстави стверджувати, що масштаб ураженості суспільства алкоголізмом і наркоманією становить пряму загрозу національній безпеці. Необхідно підкреслити наявність тісного зв'язку між вказаними негативними явищами та злочинністю [24, с. 146–147, 177–179]. Як відомо, вживання особою алкоголю чи наркотиків нерідко призводить до деструктивної, агресивно-насильницької поведінки. Не є винятком і розглядувані нами діяння. Вивчення матеріалів кримінальних проваджень засвідчує, що окремі із цих злочинів були вчинені винними під впливом алкогольного чи наркотичного сп'яніння. Більше того, стосовно 5,6% засуджених за захоплення заручників суди констатували залежність від вживання алкоголю чи наркотиків у момент вчинення цього злочину. Проілюструємо сказане прикладом із судової практики. Так, приміром, Березнегуватський районний суд Миколаївської області у 2013 році засудив чоловіка, який, перебуваючи у стані алкогольного сп'яніння, вчинив кілька злочинів, зокрема захопив у заручники жінку, з якою познайомився напередодні і з якою перед тим розпивав спиртні напої, вимагаючи від працівників міліції дати йому можливість безперешкодно покинути приміщення, що було умовою звільнення

заручниці. Досліджуючи особу винного, суд встановив, що чоловік майже тринадцять років перебуває на обліку у лікаря-нарколога [25].

Вивчення матеріалів кримінальних проваджень засвідчило також, що захоплення заручників іноді вчиняється задля задоволення алкогольної або наркотичної залежності. Так, Торезький міський суд Донецької області у 2011 році засудив тридцятирічного чоловіка, який зайшов у приміщення аптеки і, приставивши ножа до живота жінки-покупця та утримуючи останню за руку, став вимагати, щоб фармацевт аптеки викликала співробітників міліції. На законні вимоги працівників міліції, які прибули до аптеки, припинити протиправні дії і відпустити жінку, чоловік висунув вимогу надати йому наркотики як умову звільнення заручниці. Через деякий час наркозалежному чоловікові передали медичний шприц, наповнений фізрозчином, під видом наркотичного засобу, який на його вимогу ввела фармацевт аптеки шляхом внутрішньовенної ін'єкції. Винний звільнив заручницю і був затриманий співробітниками міліції [26].

Серйозну проблему становить також стан психічного здоров'я населення України. Наша країна посідає перше місце за кількістю психічних розладів у Європі. Згідно даних статистики, на психічні розлади в Україні страждає 1,2 млн. громадян (понад 3% населення), і цей показник з кожним роком зростає [27]. Вказана проблема загострюється на фоні того, що вітчизняна система охорони здоров'я не здатна належним чином забезпечити психічне здоров'я громадян [28, с. 17]. Здійснений аналіз доступної емпіричної бази засвідчив, що на ті чи інші психічні розлади страждали близько 11% осіб, що вчинили захоплення заручників. Більшість вказаних осіб, попри наявні психічні відхилення, зберігала здатність усвідомлювати свої діяння та керувати ними, однак окремі з них через наявний психічний розлад визнавалися судом неосудними і до них застосовувались примусові заходи медичного характеру [29; 30].

Однією з детермінант розглядуваних злочинів є недоліки кримінального законодавства, що встановлює відповідальність за захоплення заручників (ст. 147 КК України). Серед них варто назвати неповну відповідність визначеного вітчизняним законодавцем кола адресатів, яких стосується вимога вчинити будь-яку дію чи утриматися від її вчинення як умови звільнення заручника, положенням ст. 1 Міжнародної конвенції про боротьбу із захопленням заручників; недосконалість диференціації кримінальної відповідальності за вчинення даного злочину; відсутність заохочувальної норми про звільнення особи, яка добровільно за власною ініціативою або на вимогу влади звільнила заручника (усіх заручників) та відмовилася від висунутих вимог, від кримінальної відповідально-

сті, якщо в її діях не міститься складу іншого злочину [31]. Відзначимо також, що попри позицію вітчизняного законодавця, який обґрунтовано відніс розглядуване посягання до злочинів проти волі, честі та гідності особи, в теорії та на практиці спостерігається певна плутанина із розумінням природи цього злочину, особливостей його об'єкта [31, с. 239–240], що не сприяє правозастосуванню.

Аналіз судової практики засвідчує існування численних помилок при кваліфікації розглядуваного посягання (зокрема, неврахування тих чи інших ознак відповідного складу злочину призводить до неправильної кваліфікації відповідного діяння за іншими статтями КК України). Однією із причин цього є низький рівень професіоналізму частини правоохоронців та суддів. Неоднозначною є й практика призначення покарання за цей злочин – іноді суди призначають засудженим за захоплення заручників не виправдано м'яке покарання [4, с. 216], що може свідчити про наявність корупційного фактору. До сказаного варто додати відсутність реальної профілактики вказаних та інших злочинів. Все це негативно позначається на захищеності громадян, підриває довіру до правоохоронної та судової системи.

Комплекс факторів, які детермінують розглядувані злочини, зрозуміло, не вичерпується проаналізованими вище чинниками. Ми охарактеризували передовсім ті з них, які, на наш погляд, мають найбільше значення. Варто зазначити, що до факторів, які детермінують вчинення захоплення заручників, слід відносити й ті, які властиві деяким видам злочинності чи окремим видам злочинів. Так, наприклад, розглядуваний злочин може бути вчинений із застосуванням насильства (насильницька злочинність), організованою групою (організована злочинність), неповнолітніми (злочинність неповнолітніх), із застосуванням зброї (озброєна злочинність), рецидивістами (рецидивна злочинність), особами, що відбувають покарання (пенітенціарна злочинність) тощо [32, с. 41]. Таким чином, можна стверджувати, що захоплення заручників як вид злочинів детермінується численними факторами, характерними й для інших видів злочинів.

Серед перспективних заходів запобігання захопленню заручників можна виокремити наступні:

- 1) необхідно створити сприятливі умови для всебічного розвитку особистості, знизити рівень безробіття, зменшити розшарування населення за рівнем доходів;

- 2) слід припинити девальвацію загальнолюдських цінностей, підвищувати рівень культури та освіти;

- 3) вкрай важливо закінчити війну на Донбасі; наразі ж необхідно офіційно визначити статус осіб, що незаконно утримуються на території самопроголошених «ДНР» та «ЛНР», як військовополоне-

них; на національному рівні необхідно визначити гарантії захисту та реабілітації вказаних осіб;

4) на законодавчому рівні слід врегулювати порядок обігу в Україні вогнепальної зброї; на наше переконання, відповідні відносини, з огляду на їх очевидну важливість, не можуть регулюватися підзаконними актами. Водночас вважаємо, що до ідеї вільного продажу зброї слід підходити зважено через високий рівень агресії у сучасному українському суспільстві;

5) правоохоронним органам необхідно удосконалити систему заходів, спрямованих на перекриття каналів надходження вогнепальної зброї, бойових припасів та вибухових речовин із зони бойових дій на мирну територію України, а також їх вилучення з нелегального обігу;

6) потрібно вдосконалити систему заходів, спрямованих на запобігання проникненню до установ виконання покарань заборонених предметів (зокрема, колючо-ріжучих), що полегшують вчинення засудженими захоплення заручників [33, с. 98–144], а також удосконалити заходи, спрямовані на недопущення виготовлення засудженими різного виду холодної зброї;

7) необхідно вдосконалити заходи соціальної політики держави у сфері протидії поширенню алкоголізму та наркоманії, досягти зниження рівня ураженості суспільства цими негативними явищами. При цьому вважаємо, що особливу увагу слід приділяти боротьбі з пияцтвом та алкоголізмом, якій в Україні приділяється значно менше уваги, ніж протидії наркоманії. Погоджуємось з В.С. Батиргареєвою, яка підкреслює, що «протидія алкоголізму на державному рівні повинна охоплювати не окремі заходи його обмеження, а постійну цілеспрямовану роботу багатьох соціальних інституцій» [21, с. 41];

8) необхідно здійснювати профілактику психічних розладів, ефективне лікування та реабілітацію осіб із психічними захворюваннями. Для цього, зрозуміло, потрібно здійснити модернізацію системи надання психіатричної допомоги на основі європейських стандартів;

9) слід удосконалити кримінальне законодавство, що встановлює відповідальність за захоплення заручників;

10) необхідно провести продуману судову реформу та реформу правоохоронних органів, завдяки чому відновити довіру населення до суду та правоохоронної системи, відновити ефективну профілактичну роботу, підвищити професійний рівень тих, від кого залежить безпека громадян, забезпечити невідворотність кримінальної відповідальності винних у вчиненні захоплення заручників, а також адекватність призначуваного покарання вчиненому діянню;

11) необхідно здійснювати спеціальну підготовку осіб, що проводять переговори про звіль-

нення заручників. Відзначимо, що переговори є основним засобом, який дозволяє забезпечити призупинення протиправних дій щодо заручників, наділяє правоохоронні органи часом, необхідним для вибору оптимального варіанту подальших дій, схиляє злочинців до компромісу та відмови від продовження протиправних дій. Погоджуємось з дослідниками, які підкреслюють, що тільки правильно організований процес ведення переговорів може забезпечити впевненість в успішному вирішенні таких ситуацій; водночас будь-яке невдало підібране слово може спровокувати злочинця до необдуманих вчинків, спалахів гніву та агресії щодо заручників [34, с. 268–269];

12) потрібно розробити та поширювати (насамперед серед осіб, які з найбільшою вірогідністю можуть стати жертвами захоплення заручників – підприємців, персоналу виправних колоній тощо) конкретні рекомендації щодо поведінки в разі захоплення або тримання як заручника.

Викладене вище дозволяє зробити **висновок** про численність та багатоаспектність факторів, які детермінують вчинення захоплення заручників. Вважаємо, що лише усунення негативного впливу проаналізованих чинників дозволить досягти вагомих результатів у справі запобігання таким злочинам.

Література

1. Статистична інформація про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування за 2013–2018 рр. *Офіційний сайт Генеральної прокуратури України*. URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/statinfo.html>.
2. Голина В.В., Батиргареєва В.С. Проблемы борьбы с преступлениями против личной свободы человека в Украине. *Проблеми законності* : респ. міжвідом. наук. зб. Харків, 2001. Вип. 49. С. 131–141.
3. Лысодед А.В. Актуальные криминологические проблемы преступлений против свободы, чести и достоинства личности. *Проблеми законності* : респ. міжвід. наук. зб. Харків, 2006. Вип. 81. С. 127–136.
4. Андрушко А.В. Криминологічна характеристика захоплення заручників. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 4. С. 213–218.
5. Головкін Б.М. Корислива насильницька злочинність в Україні: феномен, детермінація, запобігання : монографія. Харків : Право, 2011. 432 с.
6. Архів Апеляційного суду Київської області за 2010 рік. Кримінальна справа № 1-13/10.
7. Архів Соснівського районного суду м. Черкаси за 2013 рік. Кримінальна справа № 1-525/12.
8. Вирок Баштанського районного суду Миколаївської області від 25 червня 2014 р. (справа № 468/560/14-к). *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/39435618>.
9. Вирок Ленінського районного суду м. Миколаєва від 25 квітня 2014 р. (справа № 489/1363/14-к; кримінальне провадження № 1-кп/489/178/14). *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/38422019>.
10. Правозахисники просять статусу військовополонених для заручників «ДНР-ЛНР». *ВВС Укра-*

іна. 2017. 14 лютого. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-38971544>.

11. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 р. URL: https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_153.

12. Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях : Закон України від 18 січня 2018 р. № 2268-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19>.

13. Івасик С.М. Військовополонені: заручники права та політики. *Українська правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2016/09/4/7119178/>.

14. Українці тримають на руках більше чотирьох мільйонів легальної і нелегальної зброї. *Дзеркало тижня*. 2018 р. 16 серпня. URL: <https://dt.ua/UKRAINE/ukrayinci-trimayut-na-rukah-bilshе-chotiroh-milyoniv-legalnoyi-i-nelegalnoyi-zbroyi-285812.html>.

15. Скільки зброї на руках в українців? *Громадське*. 2018 р. 22 січня. URL: <https://hromadske.ua/posts/skilky-zbroi-na-rukakh-u-ukraintsiiv>.

16. Луценко назвав кількість незареєстрованої зброї на руках у населення. *День*. 2018 р. 10 листопада. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/news/101118-lucenko-nazvav-kilkist-nezareyestrovanoi-zbroyi-na-rukakh-u-naselennya>.

17. У 2017 році Нацполіція вилучила з незаконного обігу понад дві тисячі гранат / МВС України. URL: http://mvs.gov.ua/ua/news/11656_U_2017_roci_Nacpoliciya_viluchila_z_nezakonnogo_obigu_ponad_dvi_tisyachi_granat_INFOGRAFIKA_FOTO.htm.

18. Шакур В.І. Кримінологічні наслідки збройних конфліктів. *Особливості процесуального доказування у кримінальних провадженнях про злочини, вчинені на тимчасово окупованих територіях* : матеріали круглого столу, 26 липня 2016 р. Київ : Національна академія прокуратури України, 2016. С. 10–13.

19. Володіна О.О. Кримінальна відповідальність за викрадення людини (аналіз складу злочину) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2003. 229 с.

20. Вирок Шевченківського районного суду м. Києва від 21 квітня 2017 р. (справа № 761/33185/16-к). *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/67246771>.

21. Батиргареева В.С. Протидія поширенню алкоголізму – пріоритетний напрям державної політики у сфері боротьби зі злочинністю. *Питання боротьби зі злочинністю* : зб. наук. пр. / редкол. : В.І. Борисов та ін. Харків : Право, 2013. Вип. 25. С. 35–44.

22. У МОЗ підрахували приблизну кількість ін'єкційних наркоманів. *Укрінформ*. 2018 р. 27 червня. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2488445-u-moz-pidrahuvali-pribliznu-kilkist-inekciynih-narkomaniv.html>.

23. В Україні проживає 500 тис. наркоманів. *УНІАН*. 2007 р. 20 вересня. URL: <https://www.unian.ua/health/country/65765-v-ukrajini-projivae-500-tis-narkomaniv.html>.

24. Назаренко Д.О. Кримінологічний аналіз та протидія фоновим для злочинності явищам : монографія. Харків : Діса плюс, 2013. 524 с.

25. Архів Березнегуватського районного суду Миколаївської області за 2013 рік. Кримінальна справа № 470/980/13-к.

26. Архів Торезького міського суду Донецької області за 2011 рік. Кримінальна справа № 1-174/11.

27. Україна посідає перше місце у Європі щодо захворюваності на психічні розлади. *УНІАН*.

2017 р. 10 жовтня. URL: <https://www.unian.ua/health/country/2179904-ukrajina-posidae-pershemistse-u-evropi-za-pokaznikami-psihichnih-rozladiv-minsotspolitiki.html>.

28. Шафранський В.В., Дудник С.В. Психічне здоров'я населення України: стан, проблеми та шляхи вирішення. *Україна. Здоров'я нації*. 2016. № 3(39). С. 12–18.

29. Ухвала Саксаганського районного суду м. Кривого Рогу Дніпропетровської області від 7 серпня 2014 р. (справа № 214/6874/14-к). *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/40189175>.

30. Постанова Ківерцівського районного суду Волинської області від 12 жовтня 2012 р. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/27008891>.

31. Андрушко А.В. Пропозиції щодо удосконалення статті 147 Кримінального кодексу України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12(262). С. 239–243.

32. Осипов В.А. Захват заложника: уголовно-правовой и криминологический аспекты : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Москва, 1999. 192 с.

33. Шаблістий В.В., Якименко Л.Г. Запобігання проникненню заборонених предметів до установ виконання покарань : монографія. Дніпро : Дніпропетровський держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 168 с.

34. Сурженко Ю.А. К вопросу о проведении переговоров с преступниками, захватившими заложников, в учреждениях уголовно-исполнительной системы. *Борьба с преступностью: теория и практика* : тезисы докладов IV Международной научно-практической конференции, Могилев, 25 марта 2016 г. Могилев : Могилевский институт МВД Республики Беларусь, 2016. Ч. 1. С. 268–270.

Анотація

Андрушко А. В. Захоплення заручників: детермінанти та основні напрями запобігання. – Стаття.

У статті розглянуто основні детермінанти захоплення заручників (ст. 147 Кримінального кодексу України) та запропоновано перспективні напрями запобігання вказаним діянням.

Ключові слова: злочини проти волі, честі та гідності особи; захоплення заручників, детермінанти злочинів, запобігання злочинам.

Аннотация

Андрушко А. В. Захват заложников: детерминанты и основные направления предупреждения. – Статья.

В статье рассмотрены основные детерминанты захвата заложников (ст. 147 Уголовного кодекса Украины) и предложены перспективные направления предупреждения указанных деяний.

Ключевые слова: преступления против свободы, чести и достоинства личности; захват заложников, детерминанты преступлений, предупреждение преступлений.

Summary

Andrushko A. V. Hostage taking: determinants and major prevention mechanisms. – Article.

The article researches on the main determinants of hostage taking (Article 147 of the Criminal Code of Ukraine) and proposes prospective directions of prevention of this act.

Key words: crimes against freedom, honor and dignity of a person; hostage taking, determinants of crimes, prevention of crimes.